

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Nuncjatura apostolska w Warszawie i w Wiedniu wobec elekcji Władysława IV Wazy : przyczynek do badań nad czwartym "interregnum"

Author: Paweł Duda

Citation style: Duda Paweł. (2016). Nuncjatura apostolska w Warszawie i w Wiedniu wobec elekcji Władysława IV Wazy : przyczynek do badań nad czwartym "interregnum". W: M. Markiewicz, D. Rolnik, F. Wolański (red.), "Wokół wolnych elekcji w państwie polsko-litewskim XVI-XVIII wieku : o znaczeniu idei wyboru - między prawami a obowiązkami" (S. 257-278). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Nuncjatura apostolska w Warszawie i w Wiedniu wobec elekcji Władysława IV Wazy – przyczynek do badań nad czwartym *interregnum*

W pierwszych dniach stycznia 1631 roku Honoratio Visconti – tytularny arcybiskup Larissy, a od 1630 roku nuncjusz apostolski nad Wisłą – otrzymał od swych przełożonych w Rzymie list o charakterze instrukcyjnym, w którym zawarto wytyczną dotyczącą przyszłej elekcji w Polsce: „Il più grave negotio che può occorrere nel Regno di Polonia in tempo della Nuntiatura di Vostra Signoria è l’elezione del nuovo Re”¹. Jakkolwiek stwierdzenie to wydaje się nieco przesadzone dla całej nuncjatury H. Viscontiego, zwłaszcza w kontekście trwającej u granic Rzeczypospolitej wojny trzydziestoletniej, zbliżającego się konfliktu z Moskwą czy terminu wygaśnięcia rozejmu ze Szwecją, to jednak jest ono zasadne dla pierwszej jej części. Faktycznie w latach 1630–1632 podstawowym przedmiotem działań dyplomacji papieskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów była kwestia następstwa tronu. Świadczy o tym duża liczba listów przesyłanych między Sekretarzem Stanu Stolicy Apostolskiej – Francesco Barberinim a nuncjuszami w Polsce – Antoniem Santa Croce oraz Honoratiem Viscontim, jak również między nuncjuszem wiedeńskim – Ciriaco Roccim. Korespondencja ta zgromadzona jest w Archivio Segreto Vaticano, jej regesty znajdują się w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, w tzw. Tekach Rzym-skich. Duża jej część została opracowana i wydana w ramach serii *Acta Nuntiaturae Polonae*, w woluminie poświęconym nuncjuszowi H. Viscontiemu².

Aktywność dyplomacji apostolskiej podczas *interregnum* 1632 roku doczekała się dwóch opracowań. W 1960 roku ukazał się artykuł Zofii Sułowskiej

1 F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 30 XI 1630, w: ANP, t. 24, *Honoratius Visconti (1630–1636)*, vol. 1 (20 IV 1630–26 VII 1631), ed. A. BILIŃSKI, Romae 1992, nr 86, s. 91 [„Najważniejszą sprawą, jaka może się zdarzyć podczas nuncjatury Jegomości w Polsce, jest elekcja nowego króla”].

2 Ibidem.

zatytułowany *Działalność nuncjusza Viscontiego w Polsce*³, w którym autorka, charakteryzując najważniejsze płaszczyzny działań prowadzonych przez przedstawiciela papieskiego, sporo miejsca poświęciła stosunkowi Kurii Rzymskiej do elekcji. W 1984 roku na łamach „Odrodzenia i Reformacji” ukazała się publikacja Włodzimierza Kaczorowskiego pt. *Stanowisko Stolicy Apostolskiej wobec elekcji królewicza Władysława*⁴. W świetle dzisiejszego stanu badań wydaje się zasadne uzupełnić, a miejscami nawet zweryfikować ustalenia wspomnianych badaczy. Autorzy ci bowiem ograniczyli się do analizy korespondencji wygenerowanej przez nuncjaturę warszawską, nie uwzględniając aktywnych działań nuncjatury wiedeńskiej w tej kwestii. Ponadto nie korzystali z oryginalnych materiałów źródłowych, a jedynie z rejestrów korespondencji papieskiej, skompletowanych w Tekach Rzymskich.

Celem niniejszego artykułu jest prześledzenie stosunku Stolicy Apostolskiej do elekcji z 1632 roku ze szczególnym uwzględnieniem ewolucji papieskiej koncepcji zabezpieczenia sukcesji w Rzeczypospolitej, jak również ukazanie działań nuncjatury warszawskiej i wiedeńskiej, mających doprowadzić do osadzenia na tronie polskim królewicza Władysława.

Zainteresowanie Stolicy Apostolskiej czwartym *interregnum* wynikało z politycznych przesłanek. W kontekście zaawansowanego wieku Zygmunta III Wazy, a także szwedzkiej interwencji w Rzeszy papieżowi zależało na zachowaniu dotychczasowego kursu polskiej polityki zagranicznej, a tym samym – dalszej realizacji planów politycznych Kurii Rzymskiej w tej części kontynentu. Liczono, że uda się to osiągnąć poprzez wyniesienie do korony jednego z potomków dotychczasowego monarchy. Spośród pięciu synów sędziwego władcy najpoważniejszym kandydatem był najstarszy – Władysław Zygmunt, popierany przez ojca. Konkurentami mogli być jedynie jego dwaj bracia: popierany przez królową Konstancję – Jan Kazimierz oraz darzony powszechną sympatią – Aleksander. Nieoczekiwanie w gronie kandydatów do tronu coraz częściej zaczęto wymieniać Gustawa II Adolfa.

Nie wiadomo dokładnie, kto stał za tą inicjatywą. Henryk Wisner przypisał ją Jerzemu Zbaraskiemu, który w styczniu 1627 roku w liście do Stanisława Koniecpolskiego opowiedział się przeciwko sukcesji któregośkolwiek z synów Zygmunta III, proponując kandydaturę potomka Karola IX⁵. Rok

3 Z. SUŁOWSKA, *Działalność nuncjusza Viscontiego w Polsce*, „Roczniki Humanistyczne KUL” 1960, t. 9/4, s. 31–99.

4 W. KACZOROWSKI, *Stanowisko Stolicy Apostolskiej wobec elekcji królewicza Władysława*, OiR 1984, t. 29, s. 155–166.

5 J. Zbaraski do S. Koniecpolskiego, Kraków, 10 I 1627, *Listy księcia Jerzego Zbaraskiego, kasztelana krakowskiego, z lat 1621–1631*, oprac. A. SOKOŁOWSKI, Kraków 1878, nr 61, s. 114.

później arcybiskup Seleucji i nuncjusz papieski w Polsce w latach 1627–1630 A. Santa Croce w rozmowie ze spowiednikiem królewskim, ojcem Walentym Seidlem, zwracał uwagę na niebezpieczeństwo elekcji Gustawa II Adolfa. Uzasadniał swą obawę reputacją, jaką monarcha szwedzki cieszył się w Europie, a także możliwym wsparciem niektórych decydentów z Krzysztofem Radziwiłłem na czele⁶. W marcu dyplomata papieski informował, że w czasie trwania rokowań w Prabutach Axel Oxenstierna potwierdził zamiar ubiegania się o koronę polską przez Szweda⁷. Temat elekcji Gustawa II Adolfa na króla Polski powrócił przy okazji rokowań altmarskich. Latem 1629 roku A. Santa Croce prognozował, że poprzez zgłoszenie swego akcesu do korony polskiej monarcha szwedzki chce utrzymać terytoria w Prusach⁸. W późniejszym liście z 6 września 1629 roku pisał:

Gostavo tirarà a farsi coronar Re di Polonia [...] Vi rimedieremo quest'anno con dichierar successore il principe. Questa mi pare risoluzione unica et importante per obriar al pericolo imminente perchè nell'interregno havendo il Gostavo prede nel Regno, con offerir l'unione di Suetia, et i Polacchi stanchi di questa guerra e che prenderianno volentieri l'occassione di ricuperar senz'armi il perduto in Prussia e Livonia, sarebbe facile a Gostavo il farsi Re tanto più, che per esser Re di Polonia non solo sentirebbe la messa, ma si farebbe Gesuita⁹.

W październiku przedstawiciel papieski w rozmowie z Zygmuntem III Wazą wyraził obawę o możliwość sięgnięcia przez władcę Szwecji po koronę

Zob. także: H. WISNER, *Zygmunt III Waza*, Wrocław 2006, s. 230–231; IDEM, *Władysław IV Waza*, Wrocław 2009, s. 54.

6 A. Santa Croce do F. Barberiniego, Warszawa, 7 I 1628, w: ANP, t. 23, *Antonius Santacroce (1627–1630)*, vol. 1 (*I III 1627–29 VII 1628*), ed. H. LITWIN, Romae 1996, nr 173, s. 176.

7 A. Santa Croce do F. Barberiniego, Warszawa, 27 III 1628, w: ANP, t. 23, vol. 1..., nr 238, s. 239.

8 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 40, f. 446r.–v., A. Santa Croce do F. Barberiniego, Warszawa, 16 VIII 1629.

9 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 40, f. 468r.–v., A. Santa Croce do F. Barberiniego, Warszawa, 6 IX 1629 [„Gustaw będzie działał, by koronować się na króla Polski [...]. Poświęcimy ten rok na uczynienie następcą królewicza. To wydaje mi się jedynym rozwiązaniem i ważnym dla zniwelowania wielkiego zagrożenia, ponieważ w czasie bezkrólewia może Gustaw posiąść Królestwo, oferując unię ze Szwecją, a Polacy zmęczeni tą wojną wykorzystaliby chętnie okazję do odzyskania Prus i Inflant bez walki, byłoby łatwym dla Gustawa zostanie królem Polski, tym bardziej że dla bycia królem nie tylko wysłuchałby mszy, ale zostałby jezuitą”].

polską¹⁰. Zamiar ten potwierdził również dyplomata francuski – baron de Charnacé – w liście adresowanym do kardynała de Richelieu z 5 września 1629 roku¹¹. Faktycznie Gustaw II Adolf zainicjował pewne działania w sprawie elekcji nad Wisłą. W przededniu szwedzkiej interwencji w Rzeszy zlecił A. Oxenstiernie nawiązanie kontaktów z K. Radziwiłłem, Rafałem Leszczyńskim oraz z magistratami Gdańska i Torunia, a w listopadzie polecił dyplomacie francuskiemu Jacques’owi Rousselowi wszczęcie agitacji w Rzeczypospolitej¹². Można przyjąć, że zgłaszając swój akces do tronu polskiego, monarcha szwedzki chciał zasiał ferment wewnętrzny w Koronie i na Litwie oraz zapewnić sobie bierność Polaków podczas kampanii w Rzeszy. Sam raczej nie wierzył w możliwość wyboru na króla Polski, czemu dał wyraz w jednym z listów adresowanych do A. Oxenstierny¹³.

Pojawiające się informacje o możliwości kandydowania przez króla szwedzkiego do tronu polskiego zaniepokoiły nuncjusza. W zaistniałej sytuacji A. Santa Croce jednoznacznie opowiedział się za Władysławem, licząc na to, że zapewnienie sukcesji królewiczowi, którego postrzegał jako naturalnego następcę Zygmunta III Wazy, stanowić będzie przeciwwagę względem kandydatury Szweda. Po zakończeniu służby w Rzeczypospolitej arcybiskup Seleucji udał się do Wiednia, gdzie zabiegał u cesarza, aby ten wpłynął na swoją siostrę, królową Polski – Konstancję, w sprawie poparcia przez nią pierworodnego syna Zygmunta III. Następnie po powrocie do Rzymu napisał memoriał, w którym wyraził swe obawy dotyczące możliwości wyboru Gustawa II Adolfa na króla Rzeczypospolitej¹⁴. Przestrzegał w nim, że kandydatura króla szwedzkiego może być dla szlachty polskiej atrakcyjniejsza niż

10 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 40, f. 493r., A. Santa Croce do F. Barberiniego, Warszawa, 11 X 1629.

11 J. SEREDYKA, *Rzeczpospolita w ostatnich latach panowania Zygmunta III (1629–1632). Zarys wewnętrznych dziejów politycznych*, Opole 1978, s. 99.

12 M. ROBERTS, *Gustavus Adolphus. A history of Sweden 1611–1632*, London–New York–Toronto 1958, vol. 2, s. 566; Z. ANUSIK, *Gustaw II Adolf*, Wrocław 2009, s. 249–250.

13 J. SEREDYKA, *Rzeczpospolita w ostatnich latach...*, s. 145.

14 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 3r.–6v.; ten sam list: BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 1r.–6r., Relazione del Cardinale di Santacroce intorno all’elezione del futuro Re di Polonia, mandata dal Cardinal Segretario di Stato a Monsig. Nunzio di Polonia. Rangę tego dokumentu docenił jeszcze w XIX wieku August THEINER, wydając go w dziele *Vetera monumenta Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae*, t. 3, Rzym 1860–1864, s. 388–390. Dokument ten jako regest został wydany w serii „Acta Nuntiaturae Poloniae”, zob. F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 19 X 1630, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 58, s. 65–67. Odnosił się do niego również J. SEREDYKA (*Rzeczpospolita w ostatnich latach...*, s. 91–92).

Władysława i wykazywał, że najlepszym rozwiązaniem byłby wybór przyszłego monarchy polskiego w trybie *vivente rege*. Przestrzegał również przed niebezpieczeństwem wybuchu wojny domowej między synami Zygmunta III Wazy. Jego zdaniem, ewentualny spór królewiczów mógłby zostać wykorzystany przez monarchę szwedzkiego. Z instrukcji dla H. Viscontiego wynika, że dotychczasowy nuncjusz szczególnie obawiał się ambicji Konstancji, gotowej forsować kandydaturę Jana Kazimierza¹⁵. A. Santa Croce sugerował, aby jego następca pozyskał poparcie najważniejszych senatorów, szczególnie: Jana Wężyka, Andrzeja Lipskiego, Jakuba Zadzika, Albrechta Stanisława Radziwiłła, Tomasza Zamoyskiego, Pawła Stefana Sapichy i Grzegorza Zbaraskiego. Ponadto utrzymywał, że należy w całą sprawę zaangażować dyplomację cesarską. Kuria Rzymska, zaniepokojona wizją przejęcia władzy w Rzeczypospolitej przez protestanta, a co za tym idzie – możliwością nowego kursu w polskiej polityce zagranicznej, postanowiła nie dopuścić do takiego scenariusza¹⁶. Tym samym wspomniany memoriał w istotny sposób wpłynął na stanowisko papieża wobec elekcji w Polsce, wytyczając dyplomacji apostolskiej nierealne cele i skłaniając ją do podjęcia konkretnych działań.

W liście napisanym 19 października 1630 roku F. Barberini zlecił H. Viscontiemu wszczęcie odpowiednich kroków w celu desygnowania sukcesora jeszcze za życia Zygmunta III Wazy. W ocenie Sekretarza Stanu sposobnością do tego miał być sejm zwołany na początek 1631 roku, a idealnym kandydatem – królewicz Władysław¹⁷. Tym samym papieżstwo, podobnie jak A. Santa Croce, opowiedziało się za pierworodnym synem króla polskiego. Poparcie Stolicy Apostolskiej dla osoby Władysława należy wiązać z obawą przed Gustawem II Adolfem, jak również z priorytetową, z punktu widzenia Rzymu, polityką turecką. Od czasów wojny chocimskiej królewicz postrzegany był na zachodzie Europy jako pogromca Osmanów¹⁸, a jego ewentualny wybór,

15 *Propositio instructionis generalis pro Honorato Visconti a card. Antonio Santacroce porrecta*, Rzym, VI 1630, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 18, s. 21.

16 Więcej na temat antypolskich planów monarchy szwedzkiego i stosunku Stolicy Apostolskiej do nich zob. P. DUDA, *Między Altmarkiem a Lützen. Dyplomacja papieska wobec polityki Gustawa II Adolfa*, w: *Nuncjatura Apostolska w Rzeczypospolitej*, red. T. CHYNCZEWSKA-HENNEL, K. WISZOWATA-WALCZAK, Białystok 2012, s. 233–251.

17 F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 19 X 1630, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 58, s. 65–66; F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 23 XI 1630, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 80, s. 85–86.

18 W europejskiej opinii publicznej dominował pogląd, że to Władysław był właściwym dowódcą walk pod Chocimiem i jemu przypisywano ten sukces, zob. W. CZAPLIŃSKI, *Władysław IV i jego czasy*, Kraków 2008, s. 64. Próbę pozyskania Władysława dla idei utworzenia

w ocenie Kurii Rzymskiej, mógł doprowadzić do utworzenia koalicji państw katolickich i wznowienia wojny z Portą. Wzmiankowany list jest kluczowy również z innego powodu, mianowicie wskazuje, że *Santa Sede* już jesienią 1630 roku opowiedziało się za wyborem Władysława, tym samym wydaje się, że pogląd W. Kaczorowskiego, jakoby papiestwo poparło tę kandydaturę dopiero w maju 1632 roku, jest błędny¹⁹. Oprócz wytycznych dla H. Viscontiego, F. Barberini przesłał na ręce nowego nuncjusza memoriał A. Santa Crocego, jako instrukcję dotyczącą negocjacji w sprawie „dell'assicuramento del successore in cotesto Regno in caso di mancanza del presente Re”²⁰, jak również brewia, które przedstawiciel papieski miał zaprezentować najważniejszym senatorom, aby pozyskać ich poparcie dla idei przeprowadzenia elekcji *vivente rege*²¹.

Faktyczne działania agitacyjne H. Visconti wdrożył na początku 1631 roku. Wcześniej nie był w stanie tego uczynić ze względu na szalejącą w tym czasie w Rzeczypospolitej zarazę. W obawie przed nią Zygmunt III schronił się w Tykocinie, a nuncjusz pierwsze miesiące swej służby w Polsce spędził w Krakowie. Dopiero 3 lutego arcybiskup Larissy dotarł do Warszawy²². 23 lutego podczas audiencji zaprezentował Zygmuntowi III Wazie życzenie papieża odnośnie do zabezpieczenia dalszych losów korony polskiej poprzez przeprowadzenie elekcji *vivente rege*. Władca podszedł sceptycznie do słów H. Viscontiego, odpowiadając, że szlachta jest przyzwyczajona do wolności i nigdy na taki projekt się nie zgodzi, ponieważ byłoby to pogwałceniem jej praw²³. Tego samego dnia nuncjusz spotkał się z królewiczem Władysławem,

ligi antytureckiej podjęto na przełomie 1624 i 1625, kiedy królewicz zjawił się w Rzymie. Towarzyszący mu Albrecht Stanisław Radziwiłł odnotował, iż Urban VIII dostrzegł w młodym Wazie wodza przyszłej wyprawy przeciwko Turkom, zob. *Podróż królewicza Władysława Wazy do krajów Europy Zachodniej w latach 1624–1625 w świetle ówczesnych relacji*, oprac. A. PRZYBOŚ, Kraków 1977, s. 327–328.

19 W. KACZOROWSKI, *Stanowisko Stolicy Apostolskiej...*, s. 157. Warto nadmienić, że autor artykułu przedstawia reakcję papieżstwa na wydarzenia, jakie miały miejsce jedynie po śmierci Zygmunta III Wazy, całkowicie pomijając okres poprzedzający zgon króla.

20 H. Visconti do F. Barberiniego, Kraków, 21 XI 1630, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 76, s. 81.

21 F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 23 XI 1630, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 80, s. 85–86.

22 H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 8 II 1631, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 119, s. 132.

23 Zygmunt III Waza już wcześniej chciał wprowadzenia w Polsce elekcji *vivente rege*. Najpoważniejsza próba w tej kwestii miała miejsce na sejmie w 1626 roku, jednak ze względu na opór szlachty i niezdecydowanie obozu królewskiego co do osoby sukcesora zakończyła się fiaskiem. Więcej na ten temat zob. J. SEREDYKA, *Sejm w Toruniu z 1626 roku*, Wrocław 1966, s. 88–110.

który na ten temat nie dodał nic nowego, a jedynie przytoczył wątpliwości ojca: „mi replicò quasi l’istesse difficultà che m’haveva significato il Re”²⁴. Wydaje się, że przebieg audiencji potwierdził wątpliwości H. Viscontiego co do możliwości realizacji koncepcji zaproponowanej przez jego poprzednika²⁵. Odpowiedź, jakiej monarcha udzielił nuncjuszowi, nie oddawała jednak faktycznego stanu rzeczy. Również Zygmunt III Waza szukał sposobu zabezpieczenia sukcesji po swej śmierci. Otoczenie królewskie zajęło się przygotowaniem projektu, który miał usprawnić sposób wyboru monarchy w Polsce. Prace stronnictwa regalistycznego zwróciły uwagę H. Viscontiego, który w liście datowanym na początek marca dość enigmatycznie stwierdził: „Pare che si vada riscaldando il trattato di prescriver qualche forma alla futura elettione del Successore a questa Corona”²⁶. Ostatecznie na sejmie J. Zadzik przedstawił projekt, który, jak się okazało, był dawną inicjatywą Jana Zamoyskiego i nie zyskał aprobaty posłów²⁷. Podsumowując obrady, nuncjusz stwierdził: „Sopra il procedere d’una nova forma migliore per l’elettione del Re, non è stata presa alcuna deliberatione”²⁸. Nieudana próba zreformowania systemu elekcji z 1631 roku sprawiła, że Stolica Apostolska doszła do przekonania, że projekt forsowany przez A. Santa Crocego nie ma szans na realizację. Główną przyczyną niepowodzenia było słabe rozeznanie nuncjusza w kwestiach ustrojowych państwa polsko-litewskiego. Całość problemu trafnie ujął Henryk Litwin, charakteryzując arcybiskupa Seleucji:

nie zainteresował się [...] głębiej ustrojem Rzeczypospolitej. Nie doceniał wpływu szlachty na bieg wydarzeń, traktując system parlamentarny jako fasadę, za którą musi się kryć „normalna” [...] gra dworskich interesów. W efekcie uparcie trzymał się pomysłów z góry skazanych na klęskę – jak

24 H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 26 II 1631, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 139, s. 154 [„powtórzył prawie te same trudności, które zasygnalizował król”].

25 H. Visconti do F. Barberiniego, Kraków, 21 XI 1630, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 76, s. 81 oraz Kraków, 8 I 1631, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 104, s. 115–116.

26 H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 7 III 1631, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 146, s. 161 [„Zdaje się, że jest przygotowywany traktat nakazujący jakąś formę przyszłej elekcji w sprawie sukcesora tej korony”].

27 Więcej o zamiarach zreformowania systemu elekcji w 1631 roku zob.: J. SEREDYKA, *Rzeczpospolita w ostatnich latach...*, s. 89–130; H. WISNER, *Zygmunt III...*, s. 234; S. OCHMANN-STANISZEWSKA, *Dynastia Wazów w Polsce*, Warszawa 2007, s. 96–97.

28 H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 20 III 1631, w: ANP, t. 24, vol. 1..., nr 164, s. 179 [„Odnosnie do wprowadzenia jakiejś nowej formy elekcji króla nie podjęto żadnej decyzji”].

np. projekt elekcji *vivente rege* królewicza Władysława – wprowadzając dodatkowo w błąd Sekretariat Stanu nieuzasadnionymi ocenami sytuacji²⁹.

Fiasko koncepcji A. Santa Crocego nie zmieniło zasadniczo podstawowego celu papieskiej polityki względem Rzeczypospolitej w omawianym okresie, jakim było osadzenie na tronie Władysława.

Problem elekcji powrócił w drugiej połowie 1631 roku. We wrześniu podupadł na zdrowiu Zygmunt III Waza. Fakt choroby króla H. Visconti odnotował w liście z 18 września³⁰. Sytuacja musiała być poważna, bowiem kilka dni później nuncjusz twierdził, że Polacy powinni zacząć myśleć o sukcesji³¹. Oprócz problemów zdrowotnych monarchy wpływ na wznowienie działań przez papieską służbę dyplomatyczną miały niewątpliwie poczynania Gustawa II Adolfa. S. Koniecpolskiemu udało się przejąć listy dyplomacji szwedzkiej do Kozaków zaporoskich, których treść potwierdziła zamiar ubiegania się Szweda o koronę polską³². Stolicę Apostolską zaniepokoił również fakt, że król szwedzki odniósł zdecydowane zwycięstwo nad wojskami cesarskimi w bitwie pod Braitenfeld, a wkrótce oddziałom saskim udało się zająć Pragę. W tej sytuacji Kuria Rzymska doszła do przekonania, że należy skłonić Zygmunta III Wazę do zrzeczenia się korony i przekazania jej pierworodnemu synowi. Chcąc wzmocnić siłę nacisku na sędziwego monarchę, w sprawę postanowiono zaangażować austriacką linię Habsburgów. W liście datowanym na 15 listopada i adresowanym do nuncjusza wiedeńskiego C. Rocciego F. Barberini podsumował dotychczasowe działania, mające zapewnić sukcesję Władysławowi: „Il rimedio, che si pensò un pezzo fa fu di stabilire hora la successione in persona del Principe Vladislao; ma havendo dichiarato i Polacchi non potersi trattar dell'elettione di successore, se il Re presente non rinuntiava; qui'incagliò il negotio”³³, a także zlecił swemu przedstawicielowi,

29 H. LITWIN, *Chwała Północy. Rzeczpospolita w europejskiej polityce Stolicy Apostolskiej w pierwszej połowie XVII wieku (1599–1648)*, Lublin 2013, s. 238.

30 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 42a, f. 330r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 18 IX 1631.

31 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 43, f. 34r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 26 IX 1631.

32 Fakt przejścia listów odnotował nuncjusz, zob. ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 42a, f. 408r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 19 XII 1631. Więcej na ten temat zob. J. SEREDYKA, *Rzeczpospolita w ostatnich latach...*, s. 134–135.

33 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 121, f. 225v., F. Barberini do C. Rocciego, Rzym, 15 XI 1631 [„środek, o którym myślano jakiś czas temu, to ustanowienie sukcesji w osobie królewicza Władysława, ale Polacy zadeklarowali, że nie mogą negocjować

by ten zaprezentował sprawę cesarzowi i zachęcił go do interwencji. C. Rocci, zgodnie z dyrektywą z Rzymu, podczas oficjalnej audiencji przedstawił całą sprawę Ferdynandowi II, o czym doniósł Stolicy Apostolskiej w listach z początku grudnia:

Nella prima audienza [...] rappresentavo a Sua Maestà il pericolo, che soprastarebbe a tutta la Christianità, e particolarmente a i stati di Sua Maestà quando il Re di Suetia divenstasse Re di Polonia, come alla scoperta procura di fare, et in nome di Sua Beatitudine preghevo la Maestà Sua a trovar opportuno, e sollecito rimedio³⁴.

Jednocześnie nuncjusz wiedeński postanowił w całą sprawę wtajemniczyć księcia von Eggenberg i barona Verde³⁵.

Na początku 1632 roku, kierując się sugestiami zawartymi w memoriale A. Santa Crocego, F. Barberini zasygnalizował nuncjuszowi wiedeńskiemu potrzebę utrzymania zgody między królewiczami: „Tra tutti quelli accidenti de quali si teme nel Regno di Polonia in tempo della mancanza del presente Re nessuno si tiene più pernicioso che la discordità, che potesse succeder tra i fratelli”³⁶. W efekcie polecono C. Rocciemu przekonać cesarza do dyplomatycznego zaangażowania się w kwestię utrzymania zgody między synami Zygmunta III, a w razie ewentualnych nieporozumień do mediacji między nimi. Jednocześnie Sekretarz Stanu sugerował, aby działania te zostały zapoczątkowane jak najszybciej³⁷. Na problem ewentualnej niezgody i jego konsekwencje zwrócił uwagę również H. Visconti, pisząc: „et in un interregno potrebbe anche questo rispetto dar occasione di far delle diversioni e fattioni,

w sprawie elekcji następcy, jeśli obecny król się nie zrzeknie (korony); co wstrzymuje negocjacje”].

34 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 121, f. 263r., C. Rocci do F. Barberiniego, Wiedeń, 6 XII 1631 [„Podczas pierwszej audiencji [...] zaprezentowałem Jego Cesarskiej Mości niebezpieczeństwo, które grozi całemu chrześcijaństwu, a w szczególności ziemiom Jego Wysokości, jeżeli król Szwecji zostanie królem Polski, jak odkryto, że ma zamiar, i w imię Jego Świętobliwości prosilem Jego Wysokość, by znalazł możliwość i remedium”].

35 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 3r., C. Rocci do F. Barberiniego, Wiedeń, 13 XII 1631.

36 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 15v., F. Barberini do C. Rocciogo, Rzym, 17 I 1632 [„Między tymi wszystkimi wypadkami, których obawiają się w Królestwie Polskim podczas braku obecnego króla, najbardziej przerażająca jest szkodliwa niezgoda, która może wyniknąć między braćmi”].

37 Ibidem.

adherendo altri al Principe Casimiro, e cagionar una guerra civile, ò far il gioco di Gostavo, che stà vigilantissimo à tutte le occasioni, che possono condurlo al desiderato fine di posseder questa Corona³⁸. Miesiąc później nuncjusz podkreślił potrzebę utrzymania dobrych relacji między Władysławem a Janem Kazimierzem³⁹.

Realizując polecenia Rzymu, C. Rocci omówił sprawę z Ferdynandem II⁴⁰. W lutym 1632 roku w Wiedniu miała miejsce narada między Ferdynandem II, Eggenbergiem i C. Roccim poświęcona elekcji w Polsce, w czasie której rozmówcy zobowiązali się podjąć działania w celu utrzymania zgody pomiędzy synami królewskimi. Cesarz opowiedział się za dalszą współpracą nuncjuszy w Wiedniu i w Warszawie⁴¹. Mało konkretne zapowiedzi dotyczące dalszych starań, jak również coraz gorszy stan zdrowia Zygmunta III Wazy sprawiły, że w kolejnych miesiącach Stolica Apostolska za pośrednictwem C. Rocciego starała się skłonić Ferdynanda II do podjęcia bardziej zdecydowanych działań⁴².

Pod koniec marca nuncjusz wiedeński donosił, iż Ferdynand II wysłał do Polski swego przedstawiciela, by ten przekonał Zygmunta III Wazę do zrzeczenia się korony i przekazania jej królewiczowi Władysławowi⁴³. Wspomnianym posłem cesarskim był Maciej Arnoldin von Clarstein. Mimo że w historiografii misji tej przypisuje się inne cele⁴⁴, to jednak nie można

38 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 43r.–v.; ten sam list: BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 139r.–v., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 30 I 1632 [„I w czasie bezkrólewia możliwe jest tworzenie podziałów i facji, zachęcających innych do osoby królewicza Kazimierza, do sprowokowania wojny domowej, czy Gustawa, który będzie chciał wykorzystać każdą okazję, mogącą doprowadzić go do upragnionego posiadania tej korony”].

39 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 44v.–45v.; ten sam list: BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 146r.–149v., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 29 II 1632.

40 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 59r., C. Rocci do F. Barberiniego, Wiedeń, 7 II 1632.

41 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 67v., C. Rocci do F. Barberiniego, Wiedeń, 21 II 1632.

42 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 60r.–v., F. Barberini do C. Rocciego, Rzym, 24 II 1632; ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 69r., F. Barberini do C. Rocciego, Rzym, 3 III 1632.

43 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 92v., C. Rocci do F. Barberiniego, Wiedeń, 27 III 1632.

44 Podstawowym celem misji Arnoldina do Polski było pozyskanie pomocy Rzeczypospolitej w walce przeciwko Gustawowi II Adolfowi, zob.: A. SZELAŃGOWSKI, *Rozkład Rzeszy a Polska za panowania Władysława IV*, Kraków 1907, s. 32–33; R. LOŁO, *Rzeczpospolita wobec wojny trzydziestoletniej. Opinie i stanowiska szlachty (1618–1635)*, Pułtusk 2004, s. 330–334.

wykluczyć, że dyplomata zobowiązany został do poruszenia również kwestii następstwa tronu. Inna sprawa, że sam projekt przekonania monarchy polskiego do oddania tronu był raczej nierealny. Poselstwo habsburskie nieprzypadkowo zbiegło się w czasie z sejmem nadzwyczajnym. Jeszcze w lutym H. Visconti sygnalizował, że sprawa elekcji będzie jednym z głównych tematów obrad i prognozował, że w końcu zostanie podjęta jakaś deklaracja, mówiąca o tym, że korona polska powinna pozostać w rękach jednego z synów Zygmunta III Wazy⁴⁵. Przewidywania nuncjusza, jak również fakt desygnowania przez Ferdynanda II swego przedstawiciela sprawiły, że Kuria Rzymska wiązała duże nadzieje ze zbliżającym się sejmem. Potwierdza to treść listu F. Barberiniego z 27 marca, w którym zakładał on, że sprawa zabezpieczenia elekcji będzie istotną częścią obrad, jednocześnie sugerując H. Viscontiemu prowadzenie działań w tej kwestii⁴⁶. W kwietniu Sekretarz Stanu doniósł nuncjuszowi w Polsce o planowanym poselstwie habsburskim i zobowiązał go do służenia M. Arnoldinowi wszelką możliwą pomocą. Prawdopodobnie już wcześniej informacje o tej misji nuncjusz otrzymał bezpośrednio od C. Rocciego. Jednocześnie Stolica Apostolska zobowiązała się wysłać brewia do najważniejszych przedstawicieli senatu i izby poselskiej⁴⁷. W czasie trwania obrad M. Arnoldin kilkakrotnie spotykał się z Zygmuntem III na prywatnych audiencjach, jednakże nie wiadomo, czy rzeczywiście podjął on wówczas jakiegokolwiek działania dotyczące zabezpieczenia sukcesji w Rzeczypospolitej.

Ostatecznie sejm nie rozstrzygnął w sposób jednoznaczny kwestii następstwa tronu, ale zdecydowanie zwiększył szanse królewicza Władysława, zarazem osłabiając znacznie nadzieje Gustawa II Adolfa. Główną przyczyną fiaska dyplomacji szwedzkiej była działalność J. Rousseła. Słał on do możnowładców Korony i Litwy listy agitacyjne, budząc niepokój H. Viscontiego, który przestrzegał, że pisma te „*possino far grand impressione nella nobiltà più rotta e male stante*”⁴⁸. Okazało się, że impertynenckie listy J. Rousseła

45 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 43, f. 32r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 13 II 1632.

46 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 175, f. 10v.–11r., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 27 III 1632.

47 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 47v., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 10 IV 1632.

48 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 46r., ten sam list: BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 152r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 5 III 1632 [„mogą uczynić wielkie wrażenie na szlachcie bardziej zepsutej i źle sytuowanej”].

zraziły niemal wszystkich adresatów do kandydatury Szweda. Dano temu wyraz podczas obrad sejmu, nieprzychylnie przyjmując wystąpienie przedstawiciela dworu sztokholmskiego – Lazarusa Maviusa⁴⁹. Ponadto spalono wspomniane listy oraz skrytykowano Gustawa II Adolfa, zarzucając mu ich rzeczywiste autorstwo. Krytyka spadała także na Polaków, będących stronnikami Szweda⁵⁰. Ustalenia podjęte na sejmie ucieszyły Stolicę Apostolską⁵¹. Jeszcze przed zakończeniem obrad H. Visconti pokusił się o ich podsumowanie, pisząc: „habbino aiutarlo assai a risolvere le quotidiane impertenze del Gostavo per mezzo di quel suo ministro francese in Livonia”⁵². Sejm nadzwyczajny zweryfikował stanowisko papieża względem elekcji w Polsce. W coraz mniejszym stopniu obawiano się wyboru Gustawa II Adolfa na tron polski. Większy niepokój natomiast budziła ewentualna rywalizacja między synami Zygmunta III. Wydaje się, że w Rzymie demonizowano niebezpieczeństwo wybuchu wojny o sukcesję w Polsce, tym bardziej że sam król od początku opowiadał się za kandydaturą pierworodnego potomka, czego kulminacją było przekazanie mu dziedzicznych praw do Szwecji⁵³.

30 kwietnia zmarł Zygmunt III Waza. Przy łożu konającego obecny był H. Visconti, który ofiarował królowi świecę przywiezioną z Loreto i długo modlił się za jego duszę⁵⁴. Następnie za pośrednictwem C. Rocciego poinformował Urbana VIII o śmierci władcy⁵⁵. Prawdopodobnie nuncjusz przesłał swojemu wiedeńskiemu odpowiednikowi listy, w których wykazywał, że należy skłonić cesarza do dalszego zaangażowania się w sprawę utrzymania

49 A.S. RADZIWIŁŁ, *Pamiętnik o dziejach w Polsce*, oprac. A. PRZYBOŚ, R. ŻELEWSKI, t. 1, Warszawa 1980, s. 105.

50 J. SEREDYKA, *Rzeczpospolita w ostatnich latach...*, s. 204–205; B.F. PORSHNEV, *Muscovy and Sweden in the Thirty Years' War*, Cambridge 1995, s. 94–95.

51 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 175, f. 13r., F. Barberini do H. Viscontiego, Castelfandolfo, 1 V 1632.

52 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 43, f. 77r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 1 IV 1632 [„pomogliśmy bardzo w ukróceniu codziennych zuchwałości Gustawa, które czyni za pomocą swojego francuskiego ministra w Inflantach”].

53 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 53v.–55r.; ten sam list: BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 176r.–179v., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 8 V 1632.

54 A.S. RADZIWIŁŁ, *Pamiętnik o dziejach...*, t. 1, s. 111.

55 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 43, f. 102r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 30 IV 1632. Informacje o śmierci Zygmunta III przesłał do Rzymu również Stefan Piasecki, zob. S. Piasecki do C. de Torresy, Warszawa, 31 IV 1632, w: *Relacje nuncjuszków apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690*, t. 2, wyd. E. RYKACZEWSKI, Berlin–Poznań 1864, s. 185.

pokoju między królewiczami⁵⁶. W ocenie arcybiskupa Larissy śmierć dotychczasowego monarchy uczyniła kwestię pogodzenia synów królewskich jeszcze bardziej nagłą, tym bardziej że, jak donosił, wszyscy oni posiadali swoje partie⁵⁷. C. Rocci zaraz po otrzymaniu korespondencji z Warszawy zaprezentował ją Ferdynandowi II. W odpowiedzi cesarz wysłał list do Władysława z prośbą o zachowanie pokoju i solidarność podczas elekcji. Jak donosił dyplomata papieski w Wiedniu, austriacka linia Habsburgów poparła Władysława, jako najbardziej prawdopodobnego z pretendentów do tronu polskiego, licząc, że wkrótce zawrze on związek małżeński z pierworodną córką cesarza – arcyksiężną Anną, przez co umocni sojusz polsko-habsburski⁵⁸. Należy dodać, że ewentualny wybór najstarszego z synów Zygmunta III Wazy odpowiadał Habsburgom, także ze względu na toczące się od jesieni 1631 roku pertraktacje dotyczące udziału wojsk polskich w konflikcie na terytorium Rzeszy⁵⁹. Decyzja dworu wiedeńskiego spotkała się z aprobatą papieża: „piace molto che la Maestà Sua habbi dichiarato, che si porti il Principe Ladislao, perchè oltre l'esser il maggiore è più facile a riuscire”⁶⁰.

Pierwsze nieoficjalne informacje o zgonie polskiego monarchy dotarły do Rzymu za pośrednictwem nuncjatury w Wiedniu w drugiej połowie maja. Pod koniec miesiąca Kuria Rzymska przesłała na ręce nuncjusza w Polsce kondolencje. 3 czerwca Urban VIII wysłał kondolencje bezpośrednio do Władysława⁶¹. Ku pamięci Zygmunta III Wazy zorganizowano nad Tybrem uroczyste obchody żałobne. Ich główna część przypadła na dzień 19 czerwca i odbyła się w kaplicy papieskiej na Kwirynale⁶². W kontekście zabiegów czynionych

56 Przesłanie tego typu listów zapowiedział H. Visconti, zob. ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 50v.–52v., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 29 IV 1632.

57 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 43, f. 103v., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 1 V 1632.

58 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 148r., C. Rocci do F. Barberiniego, Wiedeń, 8 V 1632.

59 R. LOLO, *Rzeczpospolita wobec wojny...*, s. 329.

60 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 151v., F. Barberini do C. Rocciego, Rzym, 29 V 1632 [„Podoba mi się bardzo, że Jego Cesarska Mość poparł królewicza Władysława, ponieważ poza tym, że jest najstarszy to jest to najłatwiejsze do wykonania”].

61 Urban VIII do Władysława, Rzym, 3 czerwca, w: *Vetera monumenta...*, t. 3, s. 393.

62 H. OSIECKA-SAMSONOWICZ, *Polskie uroczystości w barokowym Rzymie 1587–1696*, Warszawa 2012, s. 178. O uroczystościach pogrzebowych F. Barberini lapidarnie wspomina w liście do nuncjusza w Brukseli, zob. F. Barberini do F. de Lagonissy, Rzym, 19 VI 1632, w: „Analecta Vaticano-Belgica”, *Correspondance du nonce Fabio de Lagonissa Archevêque de Conza (1627–1634)*, ed. L. van MEERBEECK, Bruxelles–Rome 1966, nr 902, s. 351–352.

przez Gustawa II Adolfa oraz zagrożenia moskiewskiego Urban VIII podtrzymał poparcie dla kandydatury Władysława, twierdząc, że zapowiada się on na godnego następcę swego ojca i równie gorliwego katolika⁶³. Argument o gorliwości katolickiej był akurat mocno przesadzony, pierworodnego syna zmarłego władcy często bowiem wiązano z obozem różnowierców, zarzucając mu zbyt dużą tolerancję. 29 maja F. Barberini wystosował pismo do H. Viscontiego, w którym zlecił mu podjąć wszelkie możliwe kroki, mające zapobiec perturbacjom ze strony Gustawa II Adolfa⁶⁴. Z kolei w piśmie z 9 czerwca polecono nuncjuszowi w Polsce, by zwrócił szczególną uwagę na potrzebę utrzymania zgody między synami królewskimi i dalszej współpracy z nuncjuszem w Wiedniu. W dokumencie tym podkreślono również zalety królewicza Władysława, które zdaniem F. Barberiniego miały pozwolić mu sięgnąć po koronę polską: „La primogenitura, la peritia militaria, le imprese fatte et i meriti acquistati per difesa et honore di cotesto Regno, pare che indubitanamente obnino la prerogativa a Ladislao”⁶⁵.

W związku ze zbliżającym się sejmem konwokacyjnym⁶⁶ Stolica Apostolska zintensyfikowała działania. Zapewne na prośbę H. Viscontiego Urban VIII wystosował brewia adresowane do prymasa, biskupów, wojewodów, kasztelanów i ministrów Rzeczypospolitej⁶⁷, w których apelował o wybór Władysława na króla Polski⁶⁸. Jednocześnie polecono C. Rocciemu rozpocząć działania mające skłonić Ferdynanda II do wysłania odpowiedniego poselstwa na sejm do Polski. Zwrócono także uwagę na ambicje Jana Kazimierza i sugerowano kontynuowanie działań, które miały doprowadzić do zachowania zgody między braćmi w czasie samej elekcji, jak i po niej: „Il principal punto avvertito a Vostra Signoria altre volte in questo negotio dall'elettione consiste nella

63 BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 189r.–190r., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 22 V 1632.

64 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 175, f. 16r.–v., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 29 V 1632.

65 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 55v., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 9 VI 1632 [„Pierworództwo, doświadczenie wojskowe, czyny dokonane i działania podjęte w obronie honoru królestwa pozwalają przypuszczać, iż elekcja niewątpliwie przypadnie na Władysława”].

66 Więcej o obradach sejmu konwokacyjnego zob. W. KACZOROWSKI, *Sejmy konwokacyjny i elekcyjny w okresie bezkrólewia 1632 r.*, Opole 1986, s. 88–186.

67 Zapowiedź wysłania tego typu dokumentów potwierdza list adresowany do nuncjusza w Wiedniu, zob. ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 163r., F. Barberini do C. Rocciogo, Rzym, 13 VI 1632. Zob. również W. KACZOROWSKI, *Stanowisko Stolicy Apostolskiej...*, s. 159.

68 Treść brewiiw przytoczył A.S. RADZIWIŁŁ, *Pamiętnik o dziejach...*, t. 1, s. 138.

unione de fratelli a portar Vladislao alla Corona però è necessario, che Cesare tenga mano, che non si disuniscano”⁶⁹. W drugiej połowie czerwca doszło w Wiedniu do ponownego spotkania C. Rocciego, Ferdynanda II i księcia von Eggenberg, w czasie którego nuncjusz przekonywał rozmówców, że wybór Władysława wydaje się jedynie formalnością⁷⁰. Zgodnie zdecydowano o bezzwłocznym dostarczeniu brewiów do Warszawy, licząc, że nastąpi to jeszcze przed zakończeniem sejmku konwokacyjnego⁷¹. Wspomniane brewia dotarły do Polski na przełomie czerwca i lipca. H. Visconti nie wykorzystał ich podczas konwokacji, natomiast postanowił przechować i posłużyć się nimi w czasie sejmku elekcyjnego⁷². Mimo podjętych zabiegów Kuria Rzymska nadal obawiała się o wynik elekcji. Dlatego jeszcze pod koniec czerwca F. Barberini zwrócił uwagę H. Viscontiemu, że negocjacje w tak ważnej sprawie postępują zbyt wolno: „Sentiamo con dispiacere che il negotio tanto grave quanto e quello dell’elezione costa del nuovo Re si proceda cosi lentamente come pur avvisa Vostra Signoria. La lungezza portar gran danno poichè si va gran campo a Gustavo et gli altri male intentionati di far sforzi e pratiche contrari al bene e quiete di cotesto Regno”⁷³. Nastroje papieżstwa starał się uspokoić H. Visconti, zapewniając, że nadal będzie zabiegał o zgodę między królewiczami⁷⁴.

Wydaje się, że sejm konwokacyjny rozwiązał wątpliwości dotyczące wyniku przyszłej elekcji. Jako oczywistego następcę Zygmunta III postrzegano Władysława, który od początku trwania obrad wykazywał się dużą aktywnością. Dał temu wyraz H. Visconti, pisząc: „Il progresso di questa

69 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 163r., F. Barberini do C. Rocciego, Rzym, 13 VI 1632 [„Istotnym punktem zleconym Jegomości w sprawie elekcji jest utrzymanie w zjednoczeniu braci po wyniesieniu Władysława do korony, jednak jest konieczne, aby Cesarz postarał się, by ich drogi się nie rozeszły”].

70 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 183r., C. Rocci do F. Barberiniego, Wiedeń, 10 VII 1632.

71 Ibidem.

72 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 45, f. 10r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 3 VII 1632.

73 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 175, f. 19r., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 26 VI 1632 [„Słyszmy z niepokojem, że negocjacje tak poważne, jakimi są te w sprawie elekcji nowego króla, postępują tak wolno, jak nas informuje Wasza Jegomość. Długie trwanie przyniesie wielką szkodę, ponieważ tworzy się okazja dla Gustawa i innych osób o złych intencjach, aby przedsięwziąć działania szkodzące spokojowi w tym Królestwie”].

74 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 45, f. 20r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 15 VII 1632.

convocazione ha mostrato più ed evidentemente la buona inclinazione del Regno verso il Principe Re di Suetia di modo che l'affettione universale, che'egli si è acquistato con le sue doti naturali e meriti, che egli ha con la Repubblica"⁷⁵. Podobną wiarę w ostateczne zwycięstwo najstarszego syna Zygmunta III w czasie trwania sejmku konwokacyjnego można dostrzec również w korespondencji nuncjusza wiedeńskiego⁷⁶. Informacje z Warszawy i Wiednia chwilowo uspokoiły Kurię Rzymską i utwierdziły w przekonaniu, iż *interregnum* w Rzeczypospolitej zakończy się szybko spodziewanym rezultatem⁷⁷.

Od momentu śmierci Zygmunta III Wazy Stolica Apostolska z uwagą śledziła poczynania Gustawa II Adolfa, przypuszczając, że w zaistniałej sytuacji podejmie on jeszcze jedną próbę sięgnięcia po koronę polską. Podejrzenia te były zasadne, bowiem faktycznie król szwedzki desygnował do Rzeczypospolitej dwóch dyplomatów – Johanesa Nicodemiego i Stena Bielkego – którzy mieli reprezentować jego interesy w czasie trwania sejmku elekcyjnego. Ponadto posłowie ci otrzymali rozkazy podsycania niepokoju społecznego nad Wisłą i niedopuszczenia do wyboru na tron polski żadnego z synów Zygmunta III Wazy. Kuria Rzymska zapewne obawiała się również, że atrakcyjność kandydatury Szweda wśród szlachty polskiej wzrosła wraz z odnoszonymi przez niego sukcesami militarnymi w Rzeszy. W liście z 28 maja H. Visconti, powołując się na rozmowę królewicza Władysława z osobą z otoczenia monarchy szwedzkiego, pisał: „egli farebbe ogni sforzo per tirare avanti i suoi antichi disegni sopra questa Corona nella presente vacanza. Non si sa però fin hora con quelli mezzi, io mi immagino con la forza principalmente e con le sue solite efferte speciose”⁷⁸. W dalszej części wspomnianej depezy przestrzegął, że Gustaw II Adolf może spróbować

75 Ibidem [„Postępy tej konwokacji pokazują ewidentnie bardzo dobrą inklinację Królestwa względem królewicza, króla Szwecji (Władysława), tak więc pozyskał powszechne uznanie poprzez swoje naturalne umiejętności i zasługi, jakie położył dla Rzeczypospolitej”].

76 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 124, f. 7r., C. Rocci do F. Barberiniego, Wiedeń, 10 VII 1632.

77 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 175, f. 20v., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 10 VII 1632.

78 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 62v.; ten sam list: BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 192v., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 28 V 1632 [„ten zrobiłby wszystko, aby wprowadzić w życie swoje dawne koncepcje odnośnie do tej korony w czasie obecnego wakatu. Nie wiadomo jednak dotychczas, za pomocą jakich środków, ja podejrzewam, że uczyni to za pomocą siły i swych stałych praktyk”].

przerzucić swą armię z terytorium Rzeszy do Rzeczypospolitej⁷⁹. Co więcej, zdaniem dyplomaty papieskiego, król szwedzki znalazłby w Polsce wielu popleczników⁸⁰. Jednym z nich niewątpliwie był K. Radziwiłł, który jeszcze przed rozpoczęciem konwokacji napisał list do monarchy szwedzkiego, oferując mu swe służby⁸¹. Obawa Stolicy Apostolskiej o zaangażowanie się Szweda w sprawę elekcji w Polsce wzrosła, gdy z inicjatywy dyplomacji francuskiej pod murami Ingolstadt rozpoczęły się pertraktacje pokojowe między Szwecją a Bawarią⁸². Na początku lipca F. Barberini alarmował Wiedeń, pisząc o możliwości zawarcia przez króla szwedzkiego rozejmu w Rzeszy, a tym samym zaangażowania się politycznie i militarnie w sprawę elekcji w Polsce: „Credo che sarà noto a Vostra Signoria che Gustavo pare, che col mezzo di Sassonia procuri una tregua non ad altro fine, che per ad operar le sue forze a conseguir la Corona di Polonia”⁸³. Kuria Rzymska uznała, że przyspieszenie elekcji stanowić będzie remedium na działania Gustawa II Adolfa⁸⁴.

Również nad Wisłą uznano, że pertraktacje pokojowe prowadzone między wysłannikami Maksymiliana Bawarskiego i Gustawa II Adolfa mogą być niebezpieczne dla Rzeczypospolitej, zwłaszcza w kontekście zbliżającej się elekcji. W efekcie królewicz Władysław desygnował do Albrechta von Wallensteina Adama Kazanowskiego⁸⁵. Wysłannik polski miał zorientować się, na ile możliwe jest przetrzucenie wojsk szwedzkich z Rzeszy do Polski, a także przekonać księcia Frydlandu o konieczności niedopuszczenia do jakiegokolwiek pacyfikacji na niemieckim froncie wojny trzydziestoletniej. Misja ta była uważnie śledzona przez dyplomację

79 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 62v.; ten sam list: BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 192v., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 28 V 1632.

80 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 43, f. 129r.-v., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 21 V 1632.

81 M. ROBERTS, *Gustavus Adolphus...*, vol. 2, s. 568; Z. ANUSIK, *Gustaw II...*, s. 250.

82 A. GINDELY, *History of the Thirty Years' war*, New York-London 1892, s. 119.

83 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 179r., F. Barberini do C. Rocciego, Rzym, 3 VII 1632 [„Wierzę, że zostanie zwrócona uwaga Jego Cesarskiej Mości, iż Gustaw zdaje się z pomocą Saksonii sprowokować rozejm, tylko po to, by użyć swych sił w celu uzyskania korony polskiej”].

84 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 63r.; ten sam list: BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 204r., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 3 VII 1632.

85 Więcej o Adamie Kazanowskim zob. W. CZAPLIŃSKI, A. PRZYBOŚ, *Kazanowski Adam z Kazanowa*, w: PSB, t. 12, Wrocław 1966, s. 250–253. O misji posła polskiego do Wallensteina pisał R. Lolo, jednak łączył ją z odpowiedzią Władysława na memoriał Wallensteina dotyczący zaciągów, zob. *Rzeczpospolita wobec wojny...*, s. 339.

papieską⁸⁶. Ostatecznie pertraktacje pokojowe między Szwecją a Bawarią zakończyły się fiaskiem. Pod koniec czerwca Gustaw II Adolf został oblężony w Norymberdze, przez co nie był w stanie poświęcić większej uwagi sprawie elekcji w Rzeczypospolitej. Rozwój sytuacji w Rzeszy definitywnie pozbawił króla szwedzkiego iluzorycznych szans sięgnięcia po koronę polską. Z faktu tego ucieszono się w Rzymie. Na początku września Sekretarz Stanu pisał do nuncjusza w Warszawie: „Ci mantiene anche di questa credenza di non sentirsi fin hora acun tentativo di nessuna parte di questi pretendenti che si temevano e massime di Gustavo, Ma di questo all'ultimo non è meraviglia poichè egli trovandosi alla strette e quasi assediato intorno a Norimberga da gli eserciti Imperiali”⁸⁷.

W zaistniałej sytuacji sejm elekcyjny, rozpoczęty 27 września 1632 roku⁸⁸, wydawał się formalnością. Mogą o tym świadczyć depesze słane z Rzymu do Warszawy, wyrażające pewność co do ostatecznego sukcesu Władysława⁸⁹. Przestała liczyć się całkowicie kandydatura Gustawa II Adolfa na króla Polski, a przybycie dyplomatów szwedzkich łączono z pertraktacjami pokojowymi mającymi doprowadzić do przedłużenia rozejmu altmarskiego. Jak relacjonował H. Visconti: „In tanto per che si creda non sia altro che per chieder la corona per il suo signore ma per proporre partiti di pace”⁹⁰. Przepuszczenie nuncjusza potwierdziło się 18 października przy okazji wystąpienia w sejmie S. Bielkego. Poseł szwedzki przekazał senatowi list Gustawa II Adolfa,

86 O misji posła polskiego do Wallensteina donosił Stolicy Apostolskiej H. Visconti, zob. ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 62v.; ten sam list: BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 192v., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 28 V 1632. F. Barberini pochwalił misję posła polskiego, zob. ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 44, f. 63r.; ten sam list: BAV, Barberiniani Latini, vol. 8587, f. 204r., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 3 VII 1632. Jednocześnie o misji tej został poinformowany nuncjusz w Wiedniu, zob. ASV, Nunziatura di Germania, vol. 123, f. 179r., F. Barberini do C. Rocciego, Rzym, 3 VII 1632.

87 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 175, f. 24v., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 4 IX 1632 [„Mamy nadzieję, że nie słyhać dotychczas o żadnych staraniach ze strony pretendentów, których się obawiamy, a najbardziej Gustawa, ale ten ostatni nas nie dziwi, ponieważ znajduje się pod Norymbergą w wąskim oblężeniu przez wojska cesarskie”].

88 Więcej o sejmie elekcyjnym zob. W. KACZOROWSKI, *Sejmy konwokacyjny...*, s. 213–342.

89 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 175, f. 25r.–v., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 18 IX 1632; ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 175, f. 26v., F. Barberini do H. Viscontiego, Castelgandolfo, 2 X 1632.

90 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 45, f. 60v.–61r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 20 IX 1632 [„Tymczasem wierzy się, że (poseł) nie przybywa, by prosić o koronę dla swego pana, ale aby zaproponować pertraktacje pokojowe”].

zawierający intencję unormowania wzajemnych relacji⁹¹. Zmiana charakteru misji wynikała prawdopodobnie z faktu, że szwedzki Waza zdał sobie sprawę z tego, iż jego kandydatura nie ma żadnych szans, tym bardziej że K. Radziwiłł ostatecznie poparł Władysława. W tej sytuacji Szwed postanowił również opowiedzieć się za najstarszym z synów Zygmunta III, licząc na to, że spowoduje to rozłam wewnętrzny wśród katolików. Fortel ten właściwie zinterpretował H. Visconti, twierdząc: „Dicono ancora, che l’Ambasciatore di Gostavo raccomandara il principe Re di Suetia alla corona, che dà pur da decorrere a i Cattolici”⁹², a będąc całkowicie przekonany o sukcesie Władysława, nie dawał zabiegowi dyplomacji sztokholmskiej żadnych szans. Posłowie szwedzcy, wygłaszając mowę na sejmie w dniu 25 października, „wynosili potęgę swego króla i jego zwycięstwa; doradzali pokój lub raczej zgodę”, ale także „wyrażali milczący afekt dla władzy, jakby już wiedzieli, że nikt prócz Władysława nie może być wybrany królem”⁹³. Jakikolwiek były cele misji posłów szwedzkich, zakończyła się ona fiaskiem, gdyż senatorowie polscy uznali „za rzecz zbyteczną, by dalej pertraktować z posłem Gustawa”⁹⁴.

Istotną rolę w czasie sejmu elekcyjnego odegrał również H. Visconti. Niewątpliwie prowadził on pewne działania o charakterze agitacyjnym. Może potwierdzać to fakt, że zazwyczaj stroniący od życia towarzyskiego arcybiskup Larissy zdecydowanie częściej w czasie bezkrólewia gościł u siebie na obiadach przedstawicieli elit władzy⁹⁵. 22 października nuncjusz wystąpił przed stanami zebrany na polu elekcyjnym. Zachęcał słuchaczy do obrony wiary katolickiej i prosił o wybór Władysława, wykazując, że łączy on w sobie moc oręża z prawdziwą pobożnością. Przemówienie trwało niemal godzinę

91 A.S. RADZIWIŁŁ, *Pamiętnik o dziejach...*, t. 1, s. 161; W. KACZOROWSKI, *Sejmy konwokacyjny...*, s. 285–286.

92 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 45, f. 75v., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 2 X 1632 [„Mówi się jeszcze, że ambasador Gustawa zarekomenduje królewicza króla szwedzkiego do korony, gdyż może to spowodować rozłam wśród katolików”].

93 A.S. RADZIWIŁŁ, *Pamiętnik o dziejach...*, t. 1, s. 170.

94 Ibidem, s. 188.

95 W pierwszym okresie swojej nuncjatury H. Visconti unikał uczestnictwa w różnego rodzaju przyjęciach. A.S. Radziwiłł odnotował nawet: „zaprosiłem był na obiad dzisiejszego Nuncjusza apostolskiego, ale się wymówił, jako zawsze zwykł czynić”. Zob. *Pamiętniki Albrychta Stanisława X. Radziwiłła Kanclerza W. Litewskiego*, t. 1, wyd. E. RACZYŃSKI, Poznań 1839, s. 6. Podczas *interregnum* można zauważyć zmianę w postawie H. Viscontiego. A.S. Radziwiłł odnotował, że 17 października nuncjusz przyjął gości ucztą, a 24 października dał się zaprosić na obiad do Radziwiłła, zob.: *Pamiętnik o dziejach...*, t. 1, s. 160 i 169; H. LITWIN, *Chwała Północy...*, s. 251.

i wywarło duże wrażenie na zgromadzonych⁹⁶, aczkolwiek nie obyło się bez głosów krytycznych. Wystąpienie skrytykował biskup przemyski Paweł Piasecki. W swej kronice zanotował:

Honorat Visconti nuncjusz stolicy apostolskiej przybywszy do połączonych tymże sposobem stanów [...] zdawał sprawę z legacyi swojej od papieża Urbana VIII w zbyt rozwlekłej, suchej a przeto niemifiej mowie, w której cośtam na pochwałę imienia polskiego powiedziawszy, upomniał stany do łagodniejszego o rzeczach kościelnych radzenia i obrania królem królewicza Władysława⁹⁷.

Zdaje się, że była to jedyna tego typu opinia. Na marginesie warto zauważyć, że H. Visconti nie pozostał dłużny P. Piaseckiemu i w relacji końcowej ze swej nuncjatury ostro skrytykował biskupa przemyskiego⁹⁸. W odpowiedzi na wystąpienie H. Viscontiego prymas J. Wężyk wyraził wdzięczność Urbanowi VIII za przychylny stosunek względem Rzeczypospolitej. Mowa przedstawiciela papieskiego została doceniona także poza granicami kraju. Nuncjusz wiedeński w swym warszawskim odpowiedniku dostrzegał tego, który wyniósł Władysława do korony i zaprezentował jego zasługi Ferdynandowi II⁹⁹. Następnego dnia przed sejmem wystąpił poseł cesarski – hrabia von Mörsberg. Jego mowa, zachęcająca do wyboru Władysława na króla, również została przyjęta bardzo przychylnie¹⁰⁰. Ostatecznie 8 listopada 1632 roku zebrani na polu elekcyjnym posłowie, zaniepokojeni wkroczeniem wojsk moskiewskich na terytorium Rzeczypospolitej, nie widząc innego kandydata do tronu polskiego, obrali Władysława nowym monarchą,

96 Z. SUŁOWSKA, *Działalność nuncjusza Viscontiego...*, s. 40–41; W. KACZOROWSKI, *Stanowisko Stolicy Apostolskiej...*, s. 165.

97 *Kronika Pawła Piaseckiego, biskupa przemyskiego*, wyd. J. BARTOSZEWICZ, Kraków 1870, s. 374.

98 *Zdanie sprawy z nuncjatury w Polsce przez Honorata Visconti, arcybiskupa Larissy, nuncjusza papieża Urbana VIII, podane na ręce kardynała Barberino*, Warszawa, 15 VII 1636, w: *Relacje nuncjuszków...*, s. 245; zob. również: T. CHYNCZEWSKA-HENNEL, *Elita polityczna Rzeczypospolitej w świetle „ankiety personalnej” nuncjusza Honorata Viscontiego*, w: *Władza i prestiż. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. J. URWANOWICZ, E. DUBAS-URWANOWICZ, P. GUZOWSKI, Białystok 2003, s. 133.

99 ASV, Nunziatura di Germania, vol. 124, f. 91v.–92r., C. Rocci do F. Barberiniego, Wiedeń, 20 XI 1632.

100 Więcej o wystąpieniu posła cesarskiego zob. A.S. RADZIWIŁŁ, *Pamiętnik o dziejach...*, t. 1, s. 169; W. KACZOROWSKI, *Sejmy konwokacyjne...*, s. 291–292.

kończąc tym samym trwający od maja okres *interregnum*. Jak relacjonował H. Visconti:

Hoggi nel publico consenso della Nobiltà con universale applauso di tutti è stato renunziato Re il Serenissimo Vladislao, Principe, adornato di quella qualità e prerogative, che ha Christianità tutta, nonchè questo Regno potrebbe desiderare affine di stabilir la publica felicità. Non è stato di bisogno di annoverar i voti liberi, perchè tutti essendo molto prima uniti e legati con l'istesso modo d'una affettuosa volontà verso la Maestà Sua, sono stati facilmente concordi nell'applaudire ad un solo, risuonando per tutto il glorioso nome di Vladislao¹⁰¹.

Elekcja Władysława usatysfakcjonowała obóz katolicki. W Wiedniu przyjęto ją z radością, licząc na włączenie się Rzeczypospolitej do wojny w Rzeszy albo przynajmniej na wielotysięczne zaciągi. Podobne wrażenie wiadomość ta wywołała nad Tybrem. Informacja o wyborze nowego króla Polski dotarła do Rzymu z początkiem grudnia. Z tej okazji zorganizowano w Wiecznym Mieście liczne uroczystości¹⁰², a Urban VIII wysłał 3 grudnia list gratulacyjny do Władysława¹⁰³. Dzień później F. Barberini wyraził swą radość z faktu zakończenia *interregnum* w Polsce, pisząc: „è giunta tanto più cara, quanto più desiderata la nuova dell'etione del Serenissimo Vladislao in Re di Polonia e le dilationi e le difficoltà che si sono interposte, hora che lodato Dio sono tutte superate, servono ad aurescere il nostro giubilo”¹⁰⁴. Jednocześnie pogratulowano H. Viscontiemu wszelkich działań, jakie podjął w sprawie elekcji.

101 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 43, f. 288r., H. Visconti do F. Barberiniego, Warszawa, 8 XI 1632 [„Dziś, przy powszechnej zgodzie szlachty i jednomyślnym aplauzie wszystkich, obrany królem został Władysław, królewicz ozdobiony tą jakością i prerogatywami, które całemu chrześcijaństwu, jak i przede wszystkim temu królestwu, mogą ostatecznie zapewnić tak oczekiwane powszechne szczęście. Nie było potrzeby zliczania wolnych głosów, ponieważ wszyscy, będąc od początku zjednoczeni i połączeni w ten sam sposób serdeczną chęcią względem Jego Królewskiej Mości, byli zgodni w akceptacji tego jednego, rozgłaszając ponad wszystko szlachetne imię Władysława”].

102 H. OSIECKA-SAMSONOWICZ, *Polskie uroczystości...*, s. 170–171.

103 Urban VIII do Władysława IV, Rzym, 3 XII 1632, w: *Vetera monumenta...*, t. 3, s. 401.

104 ASV, Nunziatura di Polonia, vol. 175, f. 30v., F. Barberini do H. Viscontiego, Rzym, 4 XII 1632 [„Nadeszła tak urocza, jak i oczekiwana nowa (wiadomość) o elekcji Władysława na króla Polski i wszystkie przeszkody i trudności, teraz za sprawą Boga zostały pokonane, służą krzewieniu wielkiej radości”].

Elekcja 1632 roku uchodzi w polskiej historiografii za jedną z najbardziej zgodnych i niekonfliktowych. O ile w Rzeczypospolitej od początku trwania *interregnum* jako naturalnego kandydata do tronu postrzegano królewicza Władysława, o tyle na dworach zachodnioeuropejskich, w tym w Rzymie, uznano, że istnieje realna możliwość sięgnięcia przez Gustawa II Adolfa po koronę polską¹⁰⁵. Wpływ na taką percepcję Stolicy Apostolskiej niewątpliwie miała błędna ocena dokonana przez nuncjusza A. Santa Crocego, który chcąc zapobiec wstąpieniu protestanta na tron polski, zaproponował elekcję królewicza Władysława w trybie *vivente rege*. Już pierwsze dwa miesiące pobytu H. Viscontiego w Rzeczypospolitej udowodniły, że projekt forsowany przez arcybiskupa Seleucji był niemożliwy do zrealizowania. W następnych miesiącach dyplomacja papieska, przy wsparciu dyplomacji cesarskiej, starała się bezskutecznie przekonać Zygmunta III Wazę do ustąpienia z tronu i przekazania władzy pierworodnemu synowi. Śmierć dotychczasowego monarchy zintensyfikowała działania nuncjatur w Warszawie i w Wiedniu. Niemniej należy przyjąć, że końcowy wynik elekcji był bardziej pochodną sytuacji wewnętrznej w Rzeczypospolitej i międzynarodowej niż konkretnych zabiegów nuncjuszy. Jednocześnie stanowisko papieża względem elekcji z 1632 roku ukazuje dość słabe rozpoznanie A. Santa Crocego w kwestiach ustrojowych państwa polsko-litewskiego, jak również potwierdza, dostrzegalną od połowy lat 20. XVII wieku, obawę przed osobą Gustawa II Adolfa.

105 Przykładowo można odnotować fakt, iż w 1632 roku „Gazette de France” donosiła, że najwięcej szans na objęcie tronu po Zigmuncie III Wazie ma właśnie Gustaw II Adolf, najmniej zaś Władysław, zob. J. SEREDYKA, *Rzeczpospolita w ostatnich latach...*, s. 144.